

wordt gevormd door de grondbezitters van een plaats, die ter behartiging van gemeenschappelijke belangen door oorzaken van verschillende aard zich verenigd hebben. De gemeente heeft een genootschappelijk karakter, m.a.w. de gemeente is niet, zoals heden, een instituut naast haar inwoners. Voor 1800 vormden de gezamenlijke eigenaren de gemeente zelf. Dit blijkt bijvoorbeeld uit termen die synoniem zijn met gemeente zoals "die van...", "de gemene bureu van...". De gemeente is te onderscheiden van de mark, doordat zij zich niet alleen met het beheer van gemene gronden bezighoudt, maar ook publieke taken vervult. Zo wordt aan de gemeente de inning van de landsheerlijke bede, ook schat genaamd, overgelaten. De gemeente stelt koster en onderwijzer aan, zorgt voor de begaanbaarheid van de wegen en waterlopen etc. De vraag rijst dan, wie in praktijk deze taken uitoefende.

Men kan twee gevallen onderscheiden:

- a) het ressort van de schepenbank en de gemeente vallen samen: men ziet in dit geval dat de taken van de gemeente worden uitgevoerd door de leden van het bestaande instituut: de schepenbank. Zij zijn immers tevens grondbezitters en aldus gerechtigd om namens de gemeente op te treden. Eventueel worden zij met enige andere geërfden, gezworenen, aangevuld.
- b) het ressort van de schepenbank is groter dan dat van de gemeente, namelijk in het geval dat een schepenbank twee of meer gemeenten omvat. Men vindt dan in de gemeente waar de schepenbank voortdurend zitting houdt dezelfde situatie als onder a). In de gemeente waar de schepenbank geen zitting houdt, worden de taken van de gemeente door de geërfden uitgevoerd, eventueel bijgestaan door de schepenen die in het ressort wonen. Deze situatie doet zich voor bij de schepenbank Wessem. De rechtsmacht van de bank strekte zich uit over de gemeenten Wessem, Katert, Kelpen, Oler en Ell. Zo werden in de "Buiten Kwartieren" van Wessem de jaarlijkse "brandbeleidings" gedaan door de scholtis en de twee buitenschepenen.⁷⁰⁾ Als uitvloeisel van de gescheiden taakuitoefening van schepenen en gemeente te Wessem, ontstond er in de gemeenten Katert, Kelpen, Oler en Ell, die onder de schepenbank Wessem vielen, een eigen archief. Derhalve zal men ook in het onderhavige archief geen stukken van genoemde gemeenten vinden. De archieven van deze gemeenten zijn, voor zover bekend, verloren gegaan. Een gunstige uitzondering bestaat er voor een register bevattende de gemeenterekeningen van het kwartier Oler over de jaren 1772-1799 dat zich in